

Journal of Social Intervention: Theory and Practice –
2009 – Volume 18, Issue 3, pp. 114–117
URN:NBN:NL:UI:10-1-100143

ISSN: 1876-8830

URL: <http://www.journalsi.org>

Publisher: Igitur, Utrecht Publishing & Archiving
Services in cooperation with Utrecht University of

Applied Sciences, Faculty of Society and Law

Copyright: this work has been published under a

Creative Commons Attribution-Noncommercial-No

Derivative Works 3.0 Netherlands License

H. R. Th. Kröber. **Gehandicaptenzorg, inclusie en
organiseren**. Proefschrift. Stichting Pamijer, 2008,
344 p., € 10,--

ISBN 978-90-9023130-3

Gert Schout is lector OGGz aan de
Hanzehogeschool in Groningen.

BOOKS

GERT SCHOUT

Over inclusie wordt veel gesproken, maar de praktijk blijkt weerbarstig. Het aantal mensen dat in Nederland in instituten verblijft, is meer dan die van de Scandinavische landen en het Verenigd Koninkrijk bij elkaar opgeteld. Zorgorganisaties houden deze segregatie mede in stand. Er wordt in dit verband dan ook wel gesproken van “Nederlands apartheidsbeleid”. Meer en meer zijn mensen met een beperking wel fysiek geïntegreerd (wonen en werken in de samenleving) en functioneel geïntegreerd (functionele contacten als men bijvoorbeeld boodschappen doet, gebruik maakt van de gewone huisarts, etc.), maar van inclusie c.q. wederkerige sociale relaties en deelname aan het reguliere arbeidsproces en reguliere

vrije tijdsvoorzieningen (sociale integratie) is nauwelijks sprake, zo concludeert Kröber. Kröber verhaalt in zijn proefschrift over de succes- en faalfactoren die van invloed zijn op de vormgeving van inclusie. Inclusie zelf staat in zijn boek niet ter discussie, inclusie is van belang voor de kwaliteit van het bestaan. De legitimatie voor zorgorganisaties om ondersteuning te bieden bij inclusie ligt bij deze constatering.

In Nederland leven ruim 100.000 mensen met een verstandelijke beperking. Het begrip “verstandelijke beperking” is echter sterk aan tijd en plaats gebonden. Hoe complexer de samenleving, hoe meer mensen uit de boot vallen. Nederland is in de ogen van Kröber zo’n

complexe samenleving. Vanuit deze kritische positie is het betoog van Kröber opgebouwd. Deze positie blijkt uit de definitie van inclusie van de Stichting Perspectief die hij volgt:

Mensen hebben waardevolle en persoonlijke en sociale netwerken in de samenleving. Zij maken gebruik van voorzieningen die voor iedereen bedoeld zijn. Mensen wonen in de samenleving met mensen waarmee ze zich verbonden voelen. Kinderen en jongeren volgen breed toegankelijk, regulier onderwijs, dat bijdraagt aan hun ontplooiing. Ieder schoolt zich op terreinen waar zijn interesses en ambities liggen. Mensen hebben gerespecteerde werkzaamheden of bezigheden in de samenleving en voelen zich gewaardeerde medewerkers. Mensen nemen deel en dragen bij aan het sociale, culturele, religieuze en recreatieve leven (concerten, cafés, clubs, kerken, verenigingen, sportevenementen etc.) in de samenleving. Ze maken gebruik van welzijn- en gezondheidsvoorzieningen in de plaatselijke gemeenschap. Mensen hebben dezelfde rechten, kansen en verantwoordelijkheden als iedere burger, ook op het gebied van trouwen, kinderen krijgen, stemmen, sterilisatie, orgaandonatie, euthanasie et cetera. (p. 39)

Deze manier van kijken stelt niet de organisatie, maar de mensen met een

(verstandelijke) beperking centraal. Kwaliteit van bestaan en inclusie als vertrekpunt nemen heeft ingrijpende consequenties voor de organisatie van zorg- en ondersteuning. Organiseren rond kwaliteit van bestaan betekent een andere manier van kijken en organiseren. Werkprocessen worden afgestemd op de dromen die iemand heeft en hoe die dromen het beste gerealiseerd kunnen worden. Zorgorganisaties moeten hulpbronnen rond mensen organiseren in plaats van mensen aanpassen aan een aanbod. Daarbij past een vorm van lerend organiseren. Kröber laat zien wat het voor zorgorganisaties betekent om het "instituu-paradigma" los te laten en te kiezen voor een "ondersteuningsparadigma". De succes- en faalfactoren om inclusie vorm te geven worden in kaart gebracht met behulp van kwalitatief onderzoek, vooral casestudies en interviews met actoren, ook met gehandicapten zelf. De bestudering van positieve en negatieve cases vormen een belangrijke kennisbron in dit onderzoek. In de positieve cases wordt georganiseerd op kwaliteit van bestaan en heeft men daar een positieve opvatting over. In de negatieve cases is men na een reeks van teleurstellingen het geloof in inclusie verloren. In de positieve cases slaagt men erin om de verplichte registraties en dergelijke met simpele systemen bij te houden. In één van de negatieve cases klaagt men "steen en been" over de uitdijende bureaucratie.

Van medewerkers wordt een nieuwe professionaliteit gevraagd. In plaats van

BOOKS

regie bij de professional komt de regie bij de persoon met een beperking te liggen. Professionals gaan zich in deze nieuwe professionaliteit toeleggen om deze regie mogelijk te maken. Zij gaan eveneens niet alle support zelf geven of zoeken bij de familie, zij gaan hulpbronnen in de buurt en in de samenleving aanboren. Gebruik maken van de natuurlijke steun die omstanders kunnen bieden en inbedding in de buurt, bepalen de lijnen die worden uitgezet. Hun beroepsrol verandert van een expert in die van een coach. Een coach maakt gebruik van de ervaringsdeskundigheid die mensen met een beperking zelf hebben.

Professionals zullen zelf de meerwaarde van een gevarieerde samenleving waarin iedereen meedoet en iedereen zijn steentje bijdraagt, moeten inzien. De toerusting van medewerkers is hiervoor cruciaal. Het overgeven van de regie en het ondersteunen bij het opbouwen en in stand houden van sociale netwerken is iets wat niet iedere medewerker zomaar kan. Kröber wijst er echter op dat een goede toerusting van medewerkers inclusie nog niet dichterbij brengt. Medewerkers operen in de context van een organisatie die ook ingrijpend moet veranderen, anders branden medewerkers op. In tegenstelling tot bijvoorbeeld Scandinavische landen is in Nederland de gehandicaptenzorg sterk geïnstitutionaliseerd. In rurale gebieden waar de afstand groot is tussen de plaats waar mensen wonen en de stedelijke kernen waar gespecialiseerde

instituten zijn, ontstaan makkelijker initiatieven die voortbouwen op de hulpbronnen in de buurt. In het dichtbevolkte Nederland bestaat een lange en hardnekkige traditie van institutionele zorg. Het denken en doen wordt hierdoor sterk gekleurd. Veel wet- en regelgeving, de gebouwen en de opzet van de organisaties in de zorg, dragen nog dat stempel. Dit verander je niet zomaar. Kröber concludeert dat de overheid geen visie heeft op de positie van mensen met een beperking in de samenleving. Er is geen samenhangend wettelijk instrumentarium gericht op inclusie. Van de samenleving gaat geen trekkracht uit en er zal daarom geïnvesteerd moeten worden in kwartiermaken.

Er zijn ingrijpende veranderingen nodig om van het instituutsparadigma in de richting van het ondersteuningsparadigma te komen. Letterlijk zegt Kröber: "De elementen van het instituutsparadigma moeten worden afgebroken en die van het ondersteuningsparadigma moeten worden opgebouwd. Ingrijpende veranderingen zijn nodig op het terrein van visie, leiderschap, structuur en cultuur van de organisatie". Kröber werpt de vraag op of het wel haalbaar en wenselijk is dat zorgorganisaties – die toch in belangrijke mate segregatie in de hand werken – een rol moeten hebben bij het realiseren van inclusie. Is het niet beter los van deze organisaties nieuwe, meer inclusieve situaties te realiseren? Kröber geeft er de voorkeur aan om twee sporen te bewandelen. Enerzijds nieuwe praktijken

realiseren, los van bestaande zorgorganisaties. Anderzijds zorgorganisaties ombouwen tot organisaties die kenmerken hebben die horen bij "het ondersteuningsparadigma". Kwartier maken, de samenleving zelf openbreken en meer welkom maken voor mensen met een beperking, daarin liggen de doelen van dit omvattende project.

Het is al met al geen optimistisch boek. Er worden meer faalfactoren en tegenkrachten beschreven dan succesfactoren. De krachten die inclusie belemmeren zijn massief. De samenleving zit niet op ze te wachten, ook gehandicapten zelf kiezen vaak voor de luwte van een gespecialiseerd instituut. De samenleving wordt bovendien steeds ingewikkelder waardoor er een steeds groter beroep op ondersteuning gedaan moet

worden. Het is vooral een realistisch boek zonder het ideaal van inclusie uit het oog te verliezen. Goede praktijken zullen voor zichzelf moeten gaan spreken. "De aanhouder wint", dat is de positie van Kröber. Je zou kunnen zeggen dat hij hiermee meer een wereldverbeteraar dan een onderzoeker is. Wat mij betreft is die balans niet problematisch.

Was het niet eleganter en doeltreffender geweest om de titel *Gehandicaptenzorg, inclusie en organiseren* te vereenvoudigen tot *Inclusie organiseren*. Het proefschrift van Kröber is een boek dat niet gemist kan worden in de boekenrubriek van het Journal of Social Intervention, maar zeker niet op nachtkasje van bestuurders en professionals in de zorg.